

★

SERGIU PURECE

**LUPTA ȚĂRANIMII VILCENE PENTRU
DREPTATE SOCIALĂ ÎN DECENIUL
PREMERGĂTOR UNIRII PRINCIPATELOR**

★

Revoluția de la 1848 din Țările Române a declanșat, și a susținut în tot spațiul locuit de români, ample mișcări reformatoare ce și-au pus amprenta statorică asupra întregii perioade ce a urmat înfringerei brutale de către intervenția străină a acestei manifestări plenare a voinei națiunii de transformare a societății¹. Puternic legată de sistemele feudale, neavând încă o industrie manufacturieră dezvoltată, economia românească a simțit din plin zăduirea reformelor preconizate de revoluționari. Deși actele programatice ale mișcării au prevăzut importante reforme care ar fi contribuit din plin la transformarea lumii satului românesc, totuși ele au rămas neaplicate, accentuind și mai mult prăpastia dintre proprietari, arendași și clăcași. Speranța în aplicarea reformelor ce ar fi contribuit la îmbunătățirea vieții săteanului român, desfilierea clăcii, a boierescului și celor lalte podvezi așa zisele „datorii proprietăricești”, răminea neîmplinită; ea stând la baza creerii unui climat de permanentă nesiguranță, în toată perioada de care ne ocupăm în satele din Țara Românească în general și în cele din județul Vilcea în special, existând o situație explozivă. După cum arăta tovarășul Nicolae Ceașescu la acest mod de evoluție a problemei agrare și țărănești în contextul incepătorii dezvoltării României moderne: „... problema țărănimii reprezenta la jumătatea veacului trecut cea mai arzătoare problemă socială a Țărilor române a cărei soluționare se impunea în mod imperios”².

Din punctul de vedere al cercetării și cunoașterii istoriei perioadei ce a urmat Revoluției de la 1848; toate transformările și schimbările, nu pot fi înțelese decât numai dacă se cercetează și se prezintă într-un mod ce mai amănunțit problema agrară și situația țărănimii, frâmfintările ce s-au petrecut în satele românești³.

Încă, de la discutarea în 1848 a problemelor legate de aplicarea punctului 13 din Proclamația de la Izlaz, un reprezentant al țărănimii vilcene în Comisia proprietății, Bădes Albulescu din satul Pirfieni, plasa

1. ***, *Istoria României*, vol. IV, București, 1964, 1969, p.

2. Nicolae Ceaușescu, *120 de ani de la revoluția din 1848*, București, 1968, p. 8.

3. C. Corbu, *Țărănește din România în perioada 1848—1864*, București, 1973, p. 79.

Oltetul de Jos, arăta că „Noi de a muncii săliște de a da erbărît și dijmă indoită de aceea suntem speriați noi”⁴. Aceste cuvinte ce au fost rostită atunci cind se întrevedea posibilitatea aplicării unor reforme deosebite, iar cursul evenimentelor nu a dat posibilitatea realizării acestora, vor putea sta asemenei unui motto perioadei de care ne ocupăm, justificind, nenumăratele acțiuni ale țărănilor vilcenii împotriva exploatarii.

De-a lungul perioadei 1849-1859, forme de manifestare ale luptei țărănilor vilcenii pentru înălțarea exploatarii și sărăciei, pentru emancipare socială și politică au imbrăcat diferite aspecte. Pornind de la plingeri împotriva arendașilor și proprietarilor, împotriva abuzurilor organelor administrative și continuând cu nesupunerea la efectuarea clăcii, la neacceptarea dijmuirilor și a strămutărilor forțate, încheind cu amenințări și atacuri asupra persoanei celor ce oprimau și exploatau, precum și asupra bunurilor și proprietăților acestora.

Lăud în discuție plingerile ca aspect și formă de luptă socială trebuie spus că în perioada de care ne ocupăm, numărul acestora este deosebit de mare, ele fiind adresate nu numai organelor administrativ locale sau centrale, dar și comandanților forțelor militare de ocupație, rusești și austrieci, sperunță în imparțialitatea acestora fiind mare. Totuși rezultatele obținute de petiționari au fost minime, căci între exploatatorii interni și cei veniți de peste granită diferențele nu erau legate decât de limba ce o vorbeau sau uniforma ce o purtau, de multe ori reprezentanții administrației locale cerând ajutor înarmat: „ori din armia otomană sau rusească”⁵.

Pentru a exemplifica cele spuse în legătură cu plingerile sătenilor vilcenii, am ales doar cîteva, numărul lor fiind deosebit de mare, de multe ori la nivelul județului constituindu-se comisii speciale însărcinate cu cercetarea lor⁶.

In special după înăbușirea Revoluției de la 1848, numărul acestor plingeri devine tot mai numeros, căci arendașii și proprietarii au căutat sub oblăduirea restaurării regimului reațional să implice și să înrebească pe țărani pătrunși de „duhul constituției”⁷. Reacția satelor a fost promptă. O dovadă în acest sens o reprezintă memorii locitorilor din Berestii înaintat administrației județului Vilcea prin care se plingeau la sfîrșitul anului 1848 de abuzurile nenumărate ale arendașului, susținute chiar de administrația locală.

Deși înțelegerea cu organele administrative era clară totuși sătenii continuau cu plingerile ajungind să trimită trei memorii dintre care ultimul bazat pe argumente juridice.⁸

La 27 decembrie în același an moșnenii din Nenciulești adreseză Administrației județului Vilcea o plingere împotriva boierului Barbu Pirilanu în care se consemna: „...în toți anii ne-a stins cu gloabe pâ din

4. ***, 1848. Problema agrară discutată de țărani și proprietari. Documente, București, 1848, p. 118.

5. Constantin Panait, Satele comunei Bălceni de Olt; în Revoluția de la 1848, problema agrară, în: „Caietele Bălcescu”, Bălceni pe Topolog, 1979, p. 279.

6. C. Tomaș, P. Bardașu, S. Purece. Prefectura județului Vilcea 1839-1864, inventar arhiveștic. București, 1977, p. 211; 247.

7. Illeana Petrescu, Documente privind revoluția de la 1848 în Oltenia, Craiova 1969, p. LXVI.

8. Ibidem.

tregu supteuvințe ca să nu-i călcăm moșia, iar în îst timp de este o lună de zile. Când și noi eram să ne facem sămânăturile de toamnă ne-am pomnit că ne sparge plugurile și ne ia boii cu să-i plătim erbărîtul, păla cel nu a găsit boi né-au luat oile și cu un cuvînt oră ce a găsit prin case de-am râmas săraci pe drumuri⁹.

In februarie 1849, un memoriu al locitorilor satului Bâlcesti din plasa Oltețul de Jos era adresat generalului Hasfiort (Gasfort în document — n.a), comandanțul trupelor ruse aflate în Oltenia. Areștia arătau că erau abuziv impuși la plata unor taxe, ce depășeau termenii întelegerilor de către Tudorache Elisărescu, epistolul moșiei marelui paharic Costache Otelelișanu¹⁰. Acesta folosea dorobanții subocirnuirii pentru a-și asigura ascultarea locitorilor de pe moșia ce o avea în arendă, precum și a celor de pe proprietățile vecine.

Clăcașii din Șușani se plâng, tot în 1849, împotriva exploatařii crunte la care sunt supuși de arendașul moșiei, în timp ce, moșnenii din satele Bâlcesti, Nenciuști, Drăgaru și Lunca, declanșau o întreagă corespondență cu Departamentul Treburilor din Lăuntru în vederea rezolvării călcăriilor permanente de moșie, la care erau supuși de arendașii și proprietarii moșilor vecini¹¹.

În anul următor numărul plingerilor se înmulțea într-un chip îngrijorător. Am aminti aici numai scris de petiții înaintată de țărani de pe moșile mănăstirești Titișciu, Genueni, Costesti, Inătești, Dosu, Busteni și Drăgășani ce făceau cunoștu și cereau măsuri împotriva abuzurilor arendașilor în perceperea clăci, dămuirea produselor, învoirea vitelor în izlaz, etc.¹²

Valul acesta de plingeri ce demonstrează, accentuarea nemulțumirii celor care erau producătorii de bunuri, devine tot mai îngrijorător și mai greu de controlat de autoritățile locale și centrale. Se lăsa măsura, în 1850 în urma dispozițiilor Secretariatului de Stat al Țării Românești, ca pe viitor reclamațiile locitorilor în ceea ce priveau nemulțumirile generate de abuzurile arendașilor, subocirnitorilor și pomognicilor să nu mai fie adresate direct domnitorului, ci să fie anchetate și rezolvate la nivelul ocirnuirilor de județ¹³. Era astfel îngrădită aria de adresare a acestor plingeri, dindu-se astfel posibilitatea multiplicării abuzului la nivelul administrațiilor locale unde de obicei, cei reclamați aveau cunoștințe și relații. Trebuie însă remarcat că deși sătenii nu fost săili să pună în aplicare această reglementare, dind chiar dovezi în scris în acest sens, plingerile vor continua să se înmulțească, și nu de puține ori fiind adresate chiar domnitorului sau caietacamilor.

La 1851 nemaiputind suporta nemulțumările împilări, țărani din satele Bogdănești Arnotei, Arhanghel, Buda, Grădiștea, Mulereasca, trimis memoria în care prezintă pe larg practica arendașilor de a înmulți obligațiile față de proprietate.

Clăcașii din Valdean, un an mai tîrziu, se adresau domnitorului Barbu Dimitrie Știrbei, cerind a fi luate măsuri împotriva egumenului mână-

9. Arh. Stat. Vilcea, Fond Prefectura jud. Vilcea, dos. 45/1849, f. 18.

10. Ibidem, f. 2.

11. C. Tomaș, P. Bardău, S. Purcăreanu, op. cit., p. 211.

12. Ibidem, p. 224.

13. Ibidem, p. 222.

14. Ibidem, p. 227.

tirii Bistrița „care de mulți ani ne nepășuituște”, tot asemenea sătenii de pe moșia Greci aduceau la cunoștință Departamentului Treburilor din Lăuntru că epistatul Tache Borănescu îi înșeala¹⁵. În 1852, toți clăcașii de pe moșia Muercască a Episcopiei Rimnicului Noul Severin, cereau a se lăua măsuri de pedepsire și îndepărțare a protopopului Ilie, care arădașii flind, îl înșela la socoteala zilelor de clasă¹⁶.

Locitorii din satul Bunești de pe proprietatea paracicului Hristodor Catopol arătau într-o plingere adresată Departamentului Treburilor din Lăuntru, la 18 februarie 1854, că proprietarul nemaisuferindu-i vrea să-i strâmute de pe locurile unde de ani de zile se află cu casele și sădirile fără a le plăti nici o despăgubire¹⁷.

De multe ori văzindu-și plingerile nesatisfăcute ajunși la disperare țărani cer să fie lăsați să plece unde vor putea să se chivernescă. La 31 februarie 1854, locitorii chiriași de pe proprietatea pitelui Costache Greceanu se plingeau impotriva abuzurilor la care erau supuși de arădașul Ghiță Lupescu arătind că „...dacă va bine voi cinstița Cîrmuire a nu ne considera plingerile noastre apoi vom fi siliți a reclama pînă unde vom dobîndi dreptatea...”¹⁸. Nu de puține ori petițiile nu răpătau rezolvări favorabile celor năpăstuiți, proprietarii și arădașii recurgînd la represalii pentru a intimida pe țărani. La 22 martie 1854 aleșii satului Tetolu raportau că „au venit D. Nicolae Tetolanu cu doi dorobanți trimisi de D. Petrache Bezan unul din domnii cîmocnici ce au fost ca comisari în această plasă, așa noi nu ne-am supus la dorobanți a face prin grai ce ni să porunceasă dar ne-am dus însine de față la D. Cîmocnici unde se află la casa D-lui Nicolae Rusu ca să ne deslușescă porunca și ne-au dat jos d-lui Petrache Bezan a ne da hotărît cîte o sută nucle și prin rugămintile unora abea ne-au lăsat de la arest...”¹⁹. Documentul este neierțător în acest caz relevind colaborarea foarte strînsă între proprietari și slujbașii mai înalți ai locului, care și ei la rîndul lor aveau proprietăți sau arădau moșii. Abuzul deci era un lucru aproape firesc pentru cei avuți ce nu căutau decit să obțină profituri și mai mari de pe seama truditorilor ognarelor. Continuînd seria abuzurilor reclamate de plingerile țărănilor mentionăm că, la 12 noiembrie 1856, locitorii, din Bogdănești Arnotei, reclamau Caimacamului Țării Românești că arădașul moșiel împreună cu reprezentanții Suboicrmuirii plaiului Horezu le-au sigilat casele și produsele lăsîndu-l muritori de foame.²⁰

Iancu Castiescu, comisarul Departamentului Treburilor din Lăuntru, raporta în urma anchetei făcute asupra abuzurilor reclamate de clăcașii din Folești de sus, că sunt adevărate toate cele consemnate în scris, deoarece între 1851 și 1856, arădașul moșiei le-a micșorat loturile de arături, le-a retras dreptul la pășunat, culegîndu-le abuziv cîmpurile și livezile²¹. Tot prințului Caimacam se plingeau clăcașii de pe moșia Ștefănești, care numai puteau suporta abuzurile arădașului Neață Voicescu

15. Ibidem, p. 293.

16. Ibidem.

17. Arh. Stat. Vilcea, Fond Prejectorat jud. Vilcea, dos. 71/1854, f. 23.

18. Ibidem, dos. 22/1854, f. 45–46.

19. Ibidem, f. 13L.

20. Ibidem, dos. 31/1857, f. 27–28.

21. Ibidem, dos. 32/1857, f. 66.

pentru că aduceau în izlazul moșiei vite strălne, și punea să lucreze loturi în afara moșiei, însă la împărțirea locurilor de arătură și finețe, nu le elibera bilete de clacă²². Toate aceste plingeri nu au adus rezultatele secontate celor care în număr mare le semnau. De cele mai multe ori locuitorii clăcași sau moșnenii trebuiau să procedeze aşa cum amenințau să facă în octombrie 1858 cîțiva locuitori din Lăcăsteni ce menționau într-o jalbă că săt hotărîți să-și apere drepturile „cu ciomege dacă nu ne-au ajutat dregătoriile locale...”²³.

Atunci cind jalbele și plingerile se dovedeau a fi fără rezultat, atunci cind răspunsurile întîrziau, măsurile de îndreptare a abuzurilor nu se făceau simțite, clăcașii își făceau singuri dreptate nesupunindu-se la efectuarea muncii cîmpului, în efectuarea zilelor de clacă sau la dijumăirea produselor. Revoluția de la 1848 a declanșat și în județul Vilcea, ca și în întreaga țară, un puternic curent de nesupunere față de obligațiile tăranilor clăcași, în deosebi în raporturile cu proprietatea. A fost necesară chiar o ordonanță a Guvernului Provizoriu care cerea ca pînă la aplicarea reformelor propuse în Proclamația de la Izlaș și în alte acte programatice ale Revoluției, sătenii să respecte în continuare obligațiile încă în vigoare²⁴.

După înâbușirea revoluției, odată cu restaurarea Regulamentului Organic și a reacțiunii la putere, cu toate că se instituau la nivelul județelor comisii ce anchetau comportarea tăranilor față de proprietari și arănăși în timpul acelui frâmintat an²⁵, nesupunerile în ceea ce privește îndeplinirea obligațiilor clăcașesti în general se intensifică.

La 21 aprilie 1849 egumenul mânăstirii Hurez, Hrisant Hurezeanu arată „cinstitei Cîrmuirii a județului Vilcea, nesuferitile urmări ale locuitorilor clăcași după moșia Sushani”²⁶.

După relatările egumenului, trei dintre clăcașii din sat „cari se văd a fi și acum ca și în vara trecutului an cu capul plin de fumul libertății”, au instigat pe toți sătenii la „nesupunerii pentru drepturile proprietății”, întreg satul „nemai aducindu-și aminte că acum s-au restorânicit tot guvernul legiuț”. Tot în 1849 (29 iulie) și tot o față bisericescă, protopopul Ion Făurescu, aducea la cunoștința Subocîrmuirii pîsăii Oltețul de jos că locuitorii clăcași de pe moșia sa Făurești refuză să-i lucreze proprietatea: „... că toți proprietarii și arănășii și-au făcut munca pîn-acuma, dar ai mei nu văz ca să facă munca și porumbu-i necopilit, finu necosit, toți adastă să vie unguril...”²⁷. Și în acest caz speranța revenirii unui regim revoluționar la conducerea treburilor țării apare prezent. Pitarul Constantin Pirlianu aducea la cunoștința Ocîrmuirii județului Vilcea în ianuarie 1854 că tăranii clăcași care au fost catagrafiati pe moșia sa Tina, de către hotărnicia făcută de aga Grigore Otetelișanu și

22. Ibidem, dos. 41/1858, f. 68—70.

23. Idem, Fond Prefectura pîsăii Bâlcesti, dos. 12/1858, f. 63 v—66.

24. „... Anul 1848 în Principalele Române. Acte și documente...”, tom. III, București, 1902, p. 32.

25. Arh. Stat. Vilcea, Fond Prefectura jud. Vilcea, dos. 43/1849, f. 28; pentru județul Vilcea comisia din care făceau parte serdarul Iordache Otetelișanu și pitarul Mihăilache Oromolu, funcționează între 2 iunie 1849 și 21 octombrie 1849.

26. Arh. Stat. Vilcea, Fond Prefectura jud. Vilcea, dos. 46/1849, f. 48.

27. C. Tătar, P. Bardasău, S. Purice, Horia Nestorescu-Bâlcesti. Reculație de la 1848 în județul Vilcea, Bâlcesti pe Topolog, 1978, p. 347.

pe care o avea cumpărată „nu-mi răspund drepturile proprietăricești nici nu pleacă de pe proprietatea-mi unde vor voi”²⁸. Fără îndoială că acesta reprezintă un act de voită rezistență pasivă a celor exploatați și obișnuit ce știau că nu pot aștepta nimic bun de la schimbarea unui stăpân cu altul. Tot în 1851, la 3 februarie, într-un raport adresat Ocîrmuirii se făcea cunoscut că 34 de săteni din Sutești au călcăt în perioada 1851—1853 proprietățile Titiei Borinensca folosind și semănând între unu și opt pogoane fără a da dijmă în bani sau produse, împotrívindu-se autoritatilor care au încercat să li execute cu forță²⁹. Locuitorii satului Înătești de lîngă orașul Rimnicu Vilcea în același an refuzau să lucreze porumbul proprietarului cu toate că de mai multe ori slujbașii Ocîrmuirii le-a cerut să-si facă zilele de clacă. Mai mult decât atât tăranii din Turcesti au luat din magazia proprietății pe care se aflau porumbul ce se afia depozitat aici sub motivul că acesta este rezultat al muncii lor³⁰.

Subocîrmuirii plășii Olieșul de jos reclama la 4 februarie 1855, Ioan Oromolu, proprietarul moșiei Rusănești care arăta că locuitorii nu au respectat înțelegerea de a lucra pămîntul: „Pînă în anul 1854 mi-su lucrat pogoanele regulat, iar în anul 1854 cu destulă anevoieță abia mi-am lucrat de două ori via și la cules nici n-au venit, iar eu am fost nevoit de am cheltuit alti bani pentru cules”³¹.

Între Episcopia Rimnicului Noul Severin, în calitate de proprietar al moșiei Drăgășeni și 94 de locuitori de aici, în 1857, se deschidea un lung proces, ce nu a fost soluționat decât după secularizarea averilor minăstirești. Cauza acestuia era reprezentată de acuzația ce se aducea locuitorilor de pe această proprietate că „în unire au sădit o vie” încălcind drepturile proprietarului și depășind obligațiile chiriașilor conform legiuirilor în vigoare³². Tot ca o încălcare asemănătoare era socotit și faptul că locuitorii de pe proprietatea Mînăstirii Arhona din satul Bogdănești au nesocotit dreptul unilateral al minăstirii de a vinde băuturi și au deschis cîteva circium³³. La cererea egumenului Departamentul Cultelor și instrucțiunii publice cerea ocîrmuirii judecății Vilcea și ia energice măsuri pentru stăvilierea acestor ilegalități.

Datorită faptului că făceau parte din rîndul tăranilor uneori deputații (sau aleșii) satelor acționau în favoarea consătenilor lor în detrimentul intereselor proprietarului sau arendașului. Astfel, Leonida Z. de Compania, arendașul moșiei Arhanghelu, se judeca încă în anul 1857 cu deputații satului Vlădești, care nu recunoscuseră și consideraseră nul un act de îspașe pentru distrugere de izlaz încheiat în 1854 între arendaș și locuitorii³⁴. Un an mai tîrziu, în 1858, întîlnim o situație asemănătoare cînd serdăreasa Elenca Giulescu aducea în judecată în Tribunalul din Rm. Vilcea pe un Pătru isprăvnicelul de sat și alți 33 de locuitori din satele Rusănești și Glulești, care nesocotind legiuirile i-au tăiat aproape toată pădurea³⁵. În anul următor, 1859, numai în plasă Oitul documentele

28. Arh. Stat. Vilcea, Fond Prefectura jud. Vilcea, dos. 22/1854, f. 26.

29. Ibidem, f. 42.

30. Ibidem, f. 112 și 127.

31. Idem, Fond Prefectura plășii Bâlcești, dos. 4/1855, f. 38.

32. Idem, Fond Tribunalul jud. Vilcea, dos. 11/1857.

33. Idem, Fond Prefectura jud. Vilcea, dos. 6/1857, f. 272.

34. Idem, Fond Tribunalul jud. Vilcea, dos. 11/1857.

35. Ibidem, dos. 71/1858.

consemnată măsurile drastice pe care le lăua subadministrația plășii împotriva clăcașilor din satele Ștefănești, Călina și Crețeni, care refuză să efectueze zilele de clacă conform contractelor de învoială încheiate³⁶.

Un fenomen interesant ce persistă mai ales pînă la aplicarea legiuirilor agrare îl constituie trecerea de pe o moșie pe alta în căutarea unei situații mai bune. La 23 iunie 1853, arendașul moșiei Locusteni se plingea că o parte din clăcașii săi s-au strămutat pe moșia Risipită, unde au primit locuințe și condiții mai bune de viețuire³⁷. Aceasta este un exemplu, dar nu singular căci multitudinea unor asemenea fapte a făcut ca la 18 februarie în același an, domnitorul țărăi să accepte strămutarea clăcașilor în orașe în următorii termeni: „cîți săteni după vreme au apucat a se aşeza odată prin oraș vor fi lăsați în pace și se vor înscrive acolo unde se vor afla statornici și nepuțindu-se execuția nici o retroactivitate împotrivă-le. Asemenea cei ce văzindu-se pe întrenoulrea catagrafie ce se urmează acum, vor fi apucați a-și indeplini formele potrivit temeiurilor cuprinse în jurnalul Sfatului Administrativ întărit de noi și a-și pregăti așezarea prin orașe, aceștia ca unii ce au urmat în trecut căderilor ce li s-au acordat, trebuie fără nici o contestație nici împiedicare cea mai mică a fi înscrisi prin orașe”³⁸.

Cu toate aceste reglementări, cu toate aceste opreliști, strămutările clăcașilor vor continua, de multe ori împotrivirea în aprobarea unor asemenea transferuri de forță de muncă vor crea nemulțumiri ce uneori vor căpăta aspectul unor revolte locale.

Trecind la prezentarea mișcărilor propriu-zise, a celor manifestări violente ale nemulțumirilor din lumea satelor în perioada de care ne ocupăm, trebuie remarcat dintr-un inceput că acestea sunt foarte mult legate de Revoluția de la 1848, de răsunetul și mesajul acesteia dincolo de finalul ei. Pentru județul Vilcea unde reformele și spiritul revoluționar au dăinuit pînă în 28 septembrie, cînd se autodizolvă tabăra revoluționară asezată de Gheorghe Magheru la Troian au fost firește manifestările de nesupunere și revoltă care au ca suport ideologic reminiscențele revoluționare.

La 5 martie 1849, într-un raport al Ocîrmuirii județului Vilcea înaintat Departamentului Treburilor din Lăuntru se informa despre împotrivirea locuitorilor din satul Cireșu în a-și achita obligațiile de clacă față de proprietar pentru anul expirat 1848. Se remarcă în document că mulți dintre săteni „...nu numai că n-au primit să le facă vreo socoteală, dar au inceput să strige că moarte se face și supunere nu dau incit au îndrăznit prin înverșunare sălbatică asupra dorobanților, cinstitei Circumuiri, dîndu-i bînci că nu e bine capului său”³⁹. Jurații satului Bârbătești încunoaștințau la 7 martie 1849, sub ocîrmuirea Plășii Cozia că cinci locuitori caută să răzvrâtească tot satul „umbilind cu duhul libertății în cap”, „răspîndind vorbe despre apropiata venire a lui Magheru”: „Ion Vătășescu, Dumitru Băban, Nicolae Horățiu și Dumitru Căluianu, toți din

36. Idem, Fond Prefectura plășii Drăgășani, dos. 13/1859.

37. Idem, Fond Prefectura județ. Vilcea, dos. 29/1853, f. 32

38. Ibidem, dos. 69/1853, f. 7.

39. C. Tamas, P. Bardășu, S. Purece, Horia Nestorescu-Bîlcostî, Revoluția de la 1848 în județul Vilcea, Bâlcostî pe Topolog, 1978, p. 335–337.

acest sat care umblind printre locuitori cu intrigii și cu fapte necuvincioase și deșarte cugetări, tulburind liniștea locuitorilor, zicindu-le să se impotrivească dimpreună cu pomeniții la poruncile stăpinirii⁴⁰.

Tot într-un fel asemănător se manifestau cîteva zile mai tîrziu (11 aprilie 1849) și locuitorii satului Gănești din plasa Oltețul de Jos: „Apoi ne-au început a ne ocări și el fiind numai singur ne-a injurat, apoi după ce au venit cei trei de mai sus, s-au pus și ne-au bătut pă mine și pă aleși și pă logofăt zicind că noi am pitulat poruncile Magherului, dar vine el Magheru pe noi”⁴¹.

În plus de acestea apar în anii 1849—1850 frecvente dosiri de armament și muniții⁴². Astfel în februarie 1850 la cinci săteni din Mădulari erau descoperite asemenei „lucruri interzise” căci aceștia „...nu s-au asemănat poruncilor stăpinirii, ci le-au ținut pînă astăzi ascunse care prin trainice mijloace dovedindu-se...”⁴³.

Trebui arătat în mod clar că nu numai clăcașii se manifestau împotriva impiilarilor și exploatarii în județul Vilcea acolo unde proprietatea moșierească era preponderentă. Prin multe documente se exemplifică și lupta păturii de țărani liberi pentru păstrarea drepturilor ce le aveau pentru înălțarea abuzurilor și încercările de a fi trecuți în rîndul clăcașilor. Un exemplu în acest sens îl constituie clocnirile ce au avut loc între obștea moșnenilor din Olănești și proprietarii, sau urmașii familiei Olănescu cu care se aflau vecini. În special după 1830, pe valea Tisei și a rîului Olănești sunt descoperite noi izvoare cu ape minerale care încep să fie din ce în ce mai căutate pentru valorile lor curative. Așezate fiind de o parte și de alta a rîului atât pe proprietatea moșnenilor, cât și pe cele ale boierilor Olănești, se ajunge la înțelegerea că aceste resurse naturale să fie folosite în devâlmașie. Alexandru Ruzinski, gînerele lui Toma Olănescu trece la exploatarea pe scară mare a acestor izvoare neînțînd cont de vechile înțelegeri. Acest lucru declanșează un puternic conflict ce devine acut în 1850 și se continuă pînă în 1856 cînd administrația hotără refacerea vechilor hotărnicii.

Iată cum prezenta la 9 august 1850 raportul lui Costache Serghiadis, trimisul Departamentului Treburilor din Lăuntru în cercetarea acestuia caz.

„În hotarul acestei vecinătăți este o girlă, pă această moșie sunt ape minerale ce iasă din multe izvoare și din vechime au fost îngăduit acestor proprietari a lăua asămăna apă unul de la altul însă cu hîrdău. Cei de acum urmaș ai pomenitului Olănescu și anume, parucelul din oștirea rusescă Ruzinski ce au scolo un stabiliment de băi, vrind să depărteze greutățile acestei luări de apă după moșia vecinilor săi cu acest ostensitor chip, adică cu hîrdău, au făcut fără stirea moșnenilor un zgheab prin care dă o slobodă și repede trecere acei ape de la moșia lor po a sa”. Situația aceasta a fost considerată de obștea moșnenilor ca o încălcare a drepturilor lor, căci folosirea apelor minerale le aducea venituri importante, ei reacționând în consecință „...au mers acolo în dimineață de 30 iunie într-un număr însemnat cu topoare și alte unelte și au dărimat astăzii zgheabul că

40. Ibidem, p. 337—338.

41. Ibidem, p. 344—345.

42. C. Tamas, Anul 1848 în Vilcea, în Studia et Acta Musei Nicolae Bălcescu, Bălcești pe Topolog, 1972.

43. Arh. Stat. Vilcea, Fond Prefectura judecătorească, Vilcea, dos. 13/1850, f. 5.

și puntea, iar D. Ruzinski jeluindu-se la Cîrmuirea județului pentru această silnică urmare a numișilor și Cîrmuirea cercetind pricina atît la față locului cît și în rezidență județului prin chemarea de față a tuturor prigoñitorilor și dovedind că pe cît moșnenii au avut drept să ceră desființarea zgheabului și a puntei făcută fără știerea lor, cu atît însă au și greșit căci n-au reclamat aceasta la competența dregătorie, ci au îndrăznit să o săvîrsească ei singuri prin mijlocul pomenit, cu care au spăimîntat și pățâmașii cei aflați la stabilimentul d. Parucio pentru întrebunțarea apelor. D. Cîrmuitor au osindit pă acel moșneni și prin rezoluția sa de la 6 iulie au hotărît ca doi dintr-înșii să se arresteze filind privilegiați, iar săse să se bată chiar acolo cu cite 15 tolege la spate⁴⁴. Deși comisarul Departamentului le dă dreptate locuitorilor moșneni din Olănești, ei după cum am văzut au fost pedepsiți de organele administrative județene.

Ca „o pricină ivită și neașteptată” cataloga egumenul mănăstirii Hurez, Ioanichie, la 2 decembrie 1853 deseori acțiuni ostile ale țărănilor de pe moșia Foleștii de Jos. Acestea după părerea sa se datorau unui clăcaș anume Stamate Budurescu a cărei strămutare era solicitată căci proprietatea „în nici într-un chip nu poate să mai primească la sine un astfel de om ce să privește ca unealtă de intrigă în tot satul”⁴⁵.

Cu toate încercările egumenului, solidaritatea satului și îndărâticia piritului nu l-au elintit din loc pe acest curajos clăcaș. Atitudinea sa l-a făcut cunoscut în tot județul, fapt ce a condus în 1857 la alegerea sa ca deputat al clăcașilor vilceni în divanul Ad-Hoc al Țării Românești⁴⁶.

În același an 1853 într-o altă parte a județului în satul Strâchinești era constată o revoltă locală condusă de Constantin Serdeanu, dorobanț din satul vecin Tercuja. La 14 mai acesta înarmat cu o sabie însoțit de soție, toate rudele și mai mulți locuitori din sat înarmați cu ciomagă au mers la conacul din Strâchinești al proprietarului Ioan Strâchineșcu pe care l-au necinstit „cu felurimi de vorbe și l-au lovit”. Împotriva lor ocirmuirea județului cerea Subocirmuirii plășii Oltețul de Sus să se ia măsuri severe⁴⁷.

Intr-un raport datat 19 februarie 1854, dorobanțul Mihai Purcel cunoscut că locuitorii satului Valdeeni s-au impotrivat la incitarea lui Ivan Haidărescu să plătească datoriile ce le aveau către proprietarul moșiei și fisc. „Dar au început să mă necinstească injurindu-mă de femei și părinți, scoțind vorbe proaste și pentru dumneavoastră i de d. arenduș cum și pă depotați zicind că nu vrea să fie el de nimic, făcind alarmă destul de mare cu care nu numaj că au atacat poruncile stăpinirii, pă dv. ajutor, dar cu vorbele sale cele proaste și larmă făcută au dus la îndărâtincire și nesupunere și pă ceilalți datornici săteni”⁴⁸.

Asemenei impotríviri și amenințări au fost adresate în 1854 de mai multe ori și egumenului schitului Slătioarele drept pentru care în urma cererilor și dovezilor înaintate Ocîrmuirii i se dă voie „să ție o perche de arme pentru apărarea de făcătorii de rele”⁴⁹.

44. Ibidem, dos. 20/1855, f. 136.

45. Ibidem, dos. 69/1853, f. 73.

46. S. Purice, *Județul Vilcea și Unirea din 1859*, în: „Buridava”, vol. 3, Rm. Vilcea, p. 109.

47. Arh. Stat Vilcea, Fond Prefectura jud. Vilcea, dos. 5/1853, f. 103.

48. Ibidem, dos. 22/1854, f. 86.

49. Ibidem, dos. 1/1854, f. 12.

Se pare că în acest an situația generală a satelor vilcene devinea tot mai mult îndreptată spre revoltă și nesupunere. Pe deoarece pentru că se vedea că rezultatele sperate de la legiuiriile din 1851 nu-și vor mai face apariția, iar mai apoi pentru că retragerea trupelor rusești din Principalele Române dădeau o mai mare siguranță celor ce se opuneau exploatarii. În fapt la 19 aprilie 1851, Departamentul Treburilor din Lăuntru cerea Ocîrmuirii județului Vilcea să ia măsuri pentru ca locuitorii să nu fie atrași în tulburări declanșate eventual de foștii revoluționari de la 1848⁵⁰. Se avea în vedere eventuala revoluționalizare a acestei provincii românești după cum își propusese că emigranții români. De nenumărate ori proprietarii și arendașii făceau front comun împotriva acțiunilor de luptă ale tăraniilor. Astfel Barbu Pîrlianu cerea la 16 aprilie 1854 Subocîrmuirii plășii Oltețul de Jos să ia măsuri împotriva locuitorilor din satele Mărgineni și Rusănești care au călcăt și distrus o mare parte din pădurea moșiei Gânești, aparținind lui Ion Costandice Tetoianu⁵¹.

Deosebit de vehemență au fost în vara anului următor tărani din satul Zătreul de Jos care după cum se consemna într-un raport „după venirea la 3 iunie în sat a subocîrmuirorului împreună cu proprietarul Ștefan Dobrescu pentru perceerea banilor chirii de la clăcașii, aceștia s-au ridicat cu toții și după plecarea subadministratorului au inceput cu vorbe de ocără să atace pe proprietar și familia sa, precum și pe deputații satului”. Unul dintre cei revoltați Ghiță Mercănescu a spus atunci că „o să-i mânânce carneas proprietarului, dacă va mai intra satul Zătreul de Jos în curtea caselor Dobrescului”⁵².

Tot în acest raport se comunică că sunt necesare măsuri urgente de pază și liniste a sătenilor, căci aceștia au planuit să atace conacul cind proprietarul va pleca la băi împreună cu soția.

În satul Folești, relațiile dintre proprietar și arendași pe deoarece și clăcași pe de alta s-au înrăutățit continuu după 1853. Aici la 21 ianuarie 1857, întreaga populație a satului se ridică împotriva arendasului moșiei la incitarea lui Ioniță Prodescu. Dorobanții Subocîrmuirii au încercat să-l arresteze dar a avut loc o ciocnire între săteni și organele de ordine, care „s-au retras pentru a nu da ocazie unei acțiuni mai mari”⁵³. Tot nemulțumirile generate de abuzuri și starea economică grea l-a determinat pe locuitorii satelor Românești și Sinești să se îndrepte la 13 iunie 1857 spre curtea lui Ioan Strâchiuescu, proprietarul moșiei pe care l-au bătut crunt cu ciomegele⁵⁴. Acest fapt a deschis la Tribunalul județului Vilcea un lung proces penal. Tot în activa Tribunalului jud. Vilcea se păstrează din același an (1857) cîteva dosare ce atestă acțiuni mai mult sau mai puțin violente ale locuitorilor satelor vilcene împotriva proprietarilor și arendașilor. Astfel Gheorghe Ion Pietreanu și alți trei consăteni din Pietrari l-au bătut pe boierul de neam Ion Cîsmaru⁵⁵. Preda Șoimulescu era cercetat pentru atacul săvîrșit asupra subocîrmuirorului plășii Oltețul de

50. Ibidem, dos. 88/1854, f. 12.

51. Idem, Fond Prefura plășii Bâlcesti, dos. 4/1855, f. 81.

52. Ibidem, f. 163.

53. Idem, Fond Prefectura jud. Vilcea, dos. 32/1857, f. 9—10.

54. Arh. Stat. Vilcea, Fond Tribunalul jud. Vilcea, dos. 344/1857, f. 3—4.

55. Ibidem, dos. 288/1857.

Jos⁵⁶, iar Ilie Gheorghe din Bogdănești era condamnat pentru „vorbele amenințătoare” adresate deputaților satului⁵⁷.

To: Ioan Străchineșcu, proprietarul moșiei Străchinești, era la 28 octombrie 1858 ținta atacurilor lui Constantin Verdeș și a ruedelor sale, clăcași pe moșic. Documentele consemnează că „astăzi la 28 ale acestei luni fiind de d. d. Ioan Străchineșcu spus că găsi niște porci în pădure ai lui Constantin Verdeș și vrînd ca să-i ducă la un deputat, pomenitul Verdeș eiindu-l înainte cu securea nu numai că i-au luat porci din mină și i-au dat și cu securea în cap și pă trup cum se vede semnele și vârsarea de sânge rupindu-i și hainele și de nu se întimpla să sărim unul dintre deputați anume Ion Ungureanu putea să-l omoare fiind sărit cu toată familia sa”⁵⁸.

Aceste cîteva manifestări alese din noulul de fapte și documente considerăm că pot creiona starea de fapt din satele vilcene în special și din țară în general în perioada ce a premerg realizarea Unirii din 1859. Acțiunile de propagandă pentru desemnarea deputaților în Divanurile Ad-Hoc s-au implementat foarte strîns cu acțiunile revendicative ale țărănilor. Întrevederea unor noi schimbări în configurația politică a Principatelor române, făcea ca masele de țărani să fie foarte atente la toate aceste schimbări. Activitatea Partidelor Naționale din Moldova dar și din Țara Românească era susținută de cei mulți și obidiți, cu atât mai mult cu cât pentru prima dată clăcașii căpătau posibilitatea de a se exprima în ceea ce priveau interesele ambelor principate ale tuturor românilor.

În județul Vilcea mulți dințre locuitorii satelor aderau la programele și proclamațiile unioniste depunându-și semnăturile pe acestea în semn de aprobat. Documentele păstrează două asemenea acțiuni. În primul rînd cea declanșată de Nicolae Rusu, proprietar din piaza Oltețul de Jos, care a determinat pe locuitorii și deputații satelor Cirlogani și Lăcăsteni să semneze niște proclamații, care la cercetările făcute de autorități au fost ascunse la Craiova⁵⁹. Acest Nicolae Rusu a fost atunci în 1857 socotit răzvrătititor, iar locuitorii aspru pedepsiti de autorități.

O situație similară se întimplă și în satele plășii Otășău unde arțiana un unionist convins Vasile Bonciu, fratele lui Manole Bonciu care la 1848, în tabăra de la Troianu comanda unul din batalioanele de panduri recrutați din județul Vilcea. El reușește să adune un număr foarte mare de semnături de la sătenii din amintita piață pe o „proclamație a așa zisei Partide Naționale”⁶⁰.

Algerile de deputați clăcași pentru Divanul Ad-hoc în județul Vilcea desemnau pe cel mai radical dintre aceștia Stamate Budurescu din Folești. El era ales la 10 septembrie 1857 de către delegații clăcașilor din plășii Horezu, împreună cu: Pătru Diaconu din Milostea ca alegători direcți, iar la 15 septembrie la Rm. Vilcea era desemnat ca deputat al clăcașilor vilceni⁶¹. În această calitate îl găsim pe Stamate Budurescu participând la activitatea Divanului, iar la încheierea lucrărilor acestuia, își

56. Ibidem, dos. 321/1857.

57. Ibidem, dos. 402/1857.

58. Ibidem, dos. 484/1858, f. 2.

59. Idem, Fond Pretura plășii Bâlcăști, dos. 13/1857, f. 13—16.

60. S. Purece, Județul Vilcea și Unirea din 1859, în: „Buridava”, III, Rm. Vilcea, p. 109.

61. Ibidem.

va pune semnătura în josul protocolului în patru puncte ce impunea mărilor puteri garante voința de unitate a românilor. În afara de toate acestea, respectindu-și clasa din care făcea parte deputatul vilcean semnatălătură de Mircea Mălăieru și alii treisprezece deputați clăcași, jalba deputaților țărani redactată de Constantin Tănase la 7 decembrie 1857 în care se arăta „aceștii onorabile adunări amara suferință și statornică hotărire a noastră în tristele imprejurări de astăzi ale scumpei și neno-rociței noastre patrii a tuturor”⁶².

Enumerind legiuirile nedrepte, deputații clăcași își rezervau dreptul ca în viitoarea Adunare Națională să prezinte punctul lor de vedere „să dăm pe față toate greutățile la care legile acum în ființă ne-au impilit” și protestezând dinainte dacă nu vor avea și ei reprezentanți în aceasta⁶³.

Fără discuție că realizarea în 1859 a Unității Principatelor române a dat speranțe deosebite țărănilor în ceea ce privește îmbunătățirea soartei lor. Aceasta se va realiza prin Legea rurală din 1864, dar numai în parte căci diferențierile sociale se vor accentua.

Totuși pînă la această dată vor mai avea loc o seamă de frâmintări din care amintim numai revolta din 1858 a țărănilor de pe moșia Frâncești apartinând Mănăstirii Dintr-un Lemn, împotriva urendașului care era maltratat, iar liniștea nu a putut fi stabilită decît cu ajutorul dorobanților⁶⁴. În vara și toamna anului următor, 1859, era incendiata în județul Vilcea produse ce aparțineau proprietarilor și urendașilor din satele Măldărești, Mihăești, Lăpușata, Berbești și altele⁶⁵.

Toate acestea arată că în cel zece ani ce au urmat Revoluției de la 1848, starea satului românesc în general și a celui vilcean în special era deosebit de grea. Frâmintările din lumea celor mulți și obidiți ce trădeau pe ogoare, anunțau prefaceri importante, le cereau ca pe o necesitate stringentă. Această stare de fapt demonstra apariția decalajului dintre nivelul de dezvoltare a relațiilor de producție față de forțele de producție în agricultură. Necesitatea unei acțiuni radicale care să refacă echilibrul era clară. Putem spune în acest sens că acțul de dreptate socială din 1864 își are rădăcini adânci, sociale, economice și politice în originea colțului țărăni.

LA LUTTE DE LA PAYSANNERIE DE VILCEA POUR JUSTICE SOCIALE DANS LA DÉCENNIE QUI A PRÉCÉDÉ L'UNION DES PRINCIPAUTÉS

RÉSUMÉ

La Révolution de 1848 de Principautés Roumaines a déclenché et a soutenu dans tout l'espace habité par les Roumains, des mouvements réformateurs, qui ont beaucoup influencé toute la période qui a suivi la répression de cette révolution grâce à l'intervention étrangère.

La Révolution est la manifestation de la volonté de la nation roumaine de transformer la société. Par des mémoires, par le refus d'accomplir les tâches envers l'Etat et envers les propriétaires, par leur révolte, la paysannerie de Vilcea a tenu en éveil l'idée de la Justice pour une vie toujours meilleure.

62. Documente privind Unirea Principatelor, vol. I, București, 1961, p. 635—637, doc. 813.

63. Ibidem.

64. P. Bardașu, Pîmînt și săteni în deceniul premergător aplicării Legii Rurale din 1864 în județul Vilcea, în vol. „Caietele Bălescu”, Bălcesti pe Topolog, 1979, p. 188—189.

65. Ibidem.